

ASIA: Lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle luonnonsuojelulaiksi ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta (HE 76/2022 vp), kuulemistilaisuus 2.6.2022

Tässä lausunnossa tarkastelen luonnonsuojelulakiluonnoksen sisältöä etenkin ilmastonmuutosten ja maankäytön yhdysvaikutusten ja näihin liittyvien laji- ja luontotyyppien suojelun näkökulmasta. Lisäksi nostan esille miten lakiluonnos vahvistaa tietoon perustuvaa päätöksentekoa.

Ilmastonmuutos vaikuttaa yhä voimakkaammin eliölajeihin niin Suomessa kuin globaalisti. Ilmastonmuutos siirtää ilmastovyöhykkeitä Suomessa pohjoista ja tuntureiden lakia, minkä takia lajien esiintymisalueet ovat muutoksessa. Esimerkiksi suomalaisilla pesimälinnuilla runsaudet ovat siirtyneet kohti pohjoista keskimäärin noin 15 kilometriä vuosikymmenessä 1970-luvulta lähtien [1]. Suomessa ilmastonmuutos uhkaa voimakkaimmin pohjoisia lajeja, joilla on vaikeuksia löytää sopivia ilmasto-olosuhteita, mutta yhtä lailla kaikkialla Suomessa ilmastonmuutos vaikuttaa lajeihin.

Ilmastonmuutos ja luontokato eivät ole toisistaan riippumattomia yhteiskunnallisia ongelmia vaan ne molemmat tulee huomioida päätöksenteossa samanaikaisesti. Ilmastonmuutoksen lisäksi lajien elinolosuhteisiin vaikuttavat elinympäristö laatu, johon puolestaan voimme vaikuttaa maankäytön avulla. Suojelualueilla on keskeinen rooli lajien ilmastonmuutokseen sopeutumisessa. Tutkimustiedon perusteella mm. pohjoisilla lintulajeilla kannat säilyvät paremmin suojelualueilla kuin ei suojelualueilla [2], koska elinympäristön laatu mm. metsissä ja soilla on parempaa suojelualueilla. Lisäksi pohjoisten alueiden lintuyhteisöt säilyvät sitä paremmin mitä laajempia ja paremmin kytkeytyneempi suojelualueverkosto on [3]. Tämä korostaa niin suojelualueverkostossa kuin yksittäisten suojelualueiden kokoa että niiden yhteyksiä toisiinsa. Toisaalta osa eteläisistä lajeista tarvitsee suojelualueita, jotta ne voivat levittäytyä ilmastonmuutoksen myötä kohti pohjoista [2,4,5]. Näiden prosessien tukemiseksi on hienoa nähdä, että niin lain yleisissä periaatteissa (Luku 1) kuin muuallakin ilmastonmuutokseen sopeutuminen on tullut uutena kohtana lakiehdotukseen (mm. Luku 43§ “Luonnonsuojelualueen perustamisen yleisenä edellytyksenä on, että, alueella on erityistä merkitystä luontotyyppien tai eliölajien mahdollisuuksille sopeutua ilmastonmuutoksen vaikutuksiin”). Lakiehdotusta parantaisi kuitenkin merkitsevästi, että sen tavoitteeksi lisättäisiin ilmastonmuutoksen hillintä, sillä suojelualueilla on merkittävä rooli hiilinieluinä ja varastoina. Ilmastonmuutoksen hillintä on tärkeä nostaa kaikessa lainsäädännössä läpileikkaavaksi teemaksi. Monet luontokatoa estävät toimenpiteet ovatkin usein ilmastonmuutosta hillitseviä toimenpiteitä [6,7].

Suomeen leviää ilmastonmuutoksen myötä myös luontaisesti uusia lajeja, jotka tarvitsevat lain suojan, ja toisaalta osa nykyisistä lajeista ei pysty levittäytymään niin nopeasti kuin niiden pitäisi. Tämän takia on kannatettavaa, että lakiehdotuksessa on uudet pykälät suojelemaan maalle uusina tavattuja eliölajeja (83§) ja mahdollisuus tarvittaessa auttaa lajeja avustetun leviämisen kautta (87§).

Yleisesti on hyvä tiedostaa, että lajien populaatiot pystyvät sopeutumaan paremmin niin ilmastonmuutokseen kuin muihinkin uhkiin (korkeampi ns. *resilienssi*) mitä suuremmat ja geneettisesti monimuotoisemmat populaatiot ovat. Tätä taustaa vasten on tärkeitä, että lajien ja luontotyyppien suojelu on vahvistunut lakiehdotuksessa (luvut 7 ja 8). Lisäksi kansallisen luonnon monimuotoisuusstrategian ja sen toimintaohjelman lisääminen lakiehdotukseen (13§)

parantaa edellytyksiä toteuttaa tärkeitä toimenpiteitä. Suomi on kuitenkin pitkä maa ja siten eri alueiden monimuotoisuuden ominaispiirteet tulisi paremmin huomioitua, jos ELY-keskuksilla olisi nykyisen vapaaehtoisuuden sijaan (13§ 5 mom.) velvollisuus tehdä paikallisia luonnon monimuotoisuuden toimeenpanosuunnitelmia yhdessä paikallisten toimijoiden kanssa.

Kokonaisuutena lakiehdotus vahvistaa merkittävästi tutkimukseen ja luontotietoon perustuvaa päätöksentekoa, mikä on erittäin kannatettavaa. Lakiehdotuksen (1§ ja 8§) luontotuntemuksen ja ympäristötietoisuuden lisääminen sekä luonnontutkimuksen lisääminen ovat merkittäviä parannuksia nykytilanteeseen. Mitä enemmän ihmiset tietävät luonnosta, sitä enemmän he ovat valmiita huolehtimaan sen hyvinvoinnista. Kansallisessa luonnon monimuotoisuuden strategiassa hyödynnetään myös merkittävästi tutkimus- ja monimuotoisuuden seurantatietoja. Lakiehdotus vahvistaakin seurantojen asemaa (18§), mikä parantaa tietämystä, mitkä lajit ja luontotyypit ovat mm. uhanalaisia ja siten tarvitsevat kipeimmin suojelun priorisointia. On kannatettavaa, että viranomaisten tulee huomioida uhanalaiset luontotyypit ja lajit päätöksenteossa (65§ ja 78§), mutta tämän mahdollisuutta rajoittaa, että uhanalaiset luontotyypit ja lajit pitää erikseen määritellä asetuksella.

Jotta kerätty luontotieto olisi mahdollisimman laajasti käytettävissä käytännön suojelutyön tukena, on lakiehdotuksessa nostettu esille niin luontotyyppien kuin lajien aineiston keräämiseen, kokoamiseen ja jakamiseen tähtäävät tietojärjestelmät (luku 13). Luontotiedon kerääminen perustuu paljon vapaaehtoisten kansalaisten, luontoharrastajien, keräämään aineistoon, minkä takia tiedon tallentamisen tulee olla sujuvaa. Luontotiedon järjestelmien kehittäminen, ylläpito ja siten resurssointi tulevaisuudessa on aivan keskeistä, että ajankohtainen luontotieto on kaikkien käytettävissä avoimien aineistojen periaatteiden mukaisesti. Tällöin tunnetaan mitkä alueet ovat luontoarvoiltaan arvokkaita sekä voidaan paremmin arvioida mm. miten uuden lakiehdotuksen mahdollistamat luonnonhoito- tai ennallistamistoimet (luku 4) vaikuttavat luonnon monimuotoisuuteen. Avoin tieto lisää myös yleistä luonnonsuojelun hyväksyttävyyttä ja demokratiaa yleisesti. Aiemmin lakiversiossa mukana ollut mutta nyt pois jätetty selvilläolovelvollisuus on merkittävä heikennus lakiesitykseen ja sitä toivotaan lisättävän vielä mukaan. Selvilläolovelvollisuus tarkoittaisi, että toimijoiden tulisi käyttää laissa mainittavia luontotiedon järjestelmiä ollakseen selvillä mitä mahdollisia luontoarvoja toimenpidealueella on. Selvilläolovelvollisuuden puuttuminen johtaa, että olemassa olevista tietojärjestelmistä ei saada kaikkea mahdollista hyötyä irti.

Luontotiedon järjestelmien avoin tieto parantaa myös arvioimaan miten ekologinen kompensatio (luku 11) on tehtävissä aiheutettujen luontohaittojen hyvittämiseksi. Ekologisen kompensaation vaikuttavuus olisi merkittävämpi, mikäli se säädettäisiin luonnonsuojelualueelle aiheutettujen haittojen kohdalla pakolliseksi nykyisen lakiehdotuksen vapaaehtoisuuden sijaan. Viimeiseksi Luontopaneelin aseman virallistaminen lakiehdotuksessa (12§) parantaa tutkimukseen perustuvan tiedon välittämistä luontoa huomioivan päätöksenteon tueksi, kuten ilmastopaneeli on tehnyt ilmastonmuutokseen liittyvissä asioissa. Suomen luontotiedon taso on kansainvälisesti korkeaa, minkä pohjalta on hyvä lähteä huomioimaan luontoa entistä paremmin päätöksenteossa.

Aleksi Lehikoinen, yli-intendentti
Luonnontieteellinen keskusmuseo, Helsingin yliopisto

Kirjallisuutta

- [1] Lehikoinen, A. & Virkkala, R. 2016: North by northwest: climate change and directions of density shifts in birds. — *Global Change Biology* 22: 1121–1129.
- [2] Lehikoinen, P., Santangeli, A., Jaatinen, K., Rajasärkkä, A. & Lehikoinen, A. 2019: Protected areas act as a buffer against detrimental effects of climate change – evidence from long term abundance data. — *Global Change Biology* 25: 304–313.
- [3] Lehikoinen, P., Tiusanen, M., Santangeli, A., Jaatinen, K., Rajasärkkä, A., Valkama, J., Virkkala, R. & Lehikoinen, A. 2021: Increasing protected area coverage mitigates climate change driven community changes. — *Biological Conservation* 253: 108892.
- [4] Pavón-Jordán, D., Fox, A. D., Clausen, P., Dagys, M., Deceuninck, B., Devos, K., Hearn, R., Holt, C., Hornman, M., Keller, V., Langendoen, T., Ławicki, Ł., Lorentsen, S. H., Luigujõe, L., Meisser, W., Musil, P., Nilsson, L., Paquet, J.-Y., Stipniece, A., Stroud, D. A., Wahl, J., Zenallo, M. & Lehikoinen, A. 2015: Climate driven changes in winter abundance of a migratory waterbird in relation to EU protected areas. — *Diversity and Distribution* 21: 571–582.
- [5] Thomas, C. D., ym. 2012: Protected areas facilitate species' range expansions. — *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America*, 109, 14063–14068.
- [6] Kay, S. ym. 2019: Agroforestry creates carbon sinks whilst enhancing the environment in agricultural landscapes in Europe. — *Land Use Policy* 83: 581–593.
- [7] Di Sacco ym. 2021: Ten golden rules for reforestation to optimize carbon sequestration, biodiversity recovery and livelihood benefits. — *Global Change Biology* 27: 1328–1348.